

Simona Popescu (Rumunsko)

Básnířka, prozaička, esejistka narozena 1965. Absolvovala Filozofickou fakultu Bukurešťské univerzity, dnes tu působí jako docentka na Katedře rumunské literatury. Svě první tři sbírky básní z devadesátých let shrnula v autorské antologii *Juventus și alte poeme (Juventus a jiné básně)*. Aby přiblížila poezii studentům, vydala básnickou knihu *Lucrări în verde. Pleoaria mea pentru poezie (Zelené práce. Má obhajoba poezie)*. Autorka autobiografické prózy *Exuvii (Svlečené kůže)*. Okouzil ji surrealismus, cítí spřízněnost se spisovatelem Gellu Naumem, jež je klíčovou osobností rumunského surrealistického hnutí, věnovala mu dvě esejistické knihy: *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum (Záchrana druhu. O surrealismu a Gellu Naumovi)*, *Clava. Critificțiune cu Gellu Naum (Clava. Kritifikce s Gellu Naumem)* a připravila kritické vydání jeho díla. „Surrealisté jsou velmi vnímaví vůči poezii běžného světa. I toho, který nevidíme. Ona existuje!“ říká.

ukázky přeložila Jitka Lukešová

Jsem kresba od Eschera

(ze sbírky *Noc nebo den*, 1996)

Bytost se rozdvouje
v hodině nudy.
Ne „bytost“ ... spíš cosi mimo ni
bílý učitel a černý učitel
jako dvě podivné rostliny, jež mají
společné kořeny.

Vnímáš opačné vlny
a usadíš se nad ně
anebo – jak to říct nejlíp? – spíše
vedle nich.

Nejsou to slova
jen protimluvy,
které se o tebe ihned
přou.

Povídám, uč se!
Zahni doleva!
Teď je čas. Jed!
Neříkej nepravdu!
Ponech si při sobě všechno!

Jakou má cenu se učit?
Vezmi to vpravo!
Proč nezůstaneš stát?
A co je pravda?
Rozluč se se vším!

Zůstanou tvými přáteli,
měj trpělivost, povídám!
Nalezni sílu v ponížení
a vyrosteš!
Nezapomeň na minulost!
Ó, neotvírej pus,
nauč se nejdřív zvažovat
a potom třeba promluv!
Čekej,
ale dávej na všechno pozor!
Poslouchej a snaž se
naučit se, co má cenu!
Tvař se, že jsi blízko
a drž se stranou!
A chval
sílu živého!

Jestli ti ublížili anebo ty ublížila jim,
není už možné se smířit!
Nedávej najevo pokoru
a drž si odstup!
Jestli chceš něco začít, zapomeň!
Jen řekni, co si myslíš
a promluv jasně
a mlč, když nejde o nic!
Nač ještě čekat? A jak dlouho?
A od koho?
Poslouchat blbce?
Vtloukat si do hlavy jeho měřítko?
Jak můžeš stát stranou?
Braň se zblízka!
Jakápak chvála a komu
na kraji pouště?

A jak tak stojím na křižovatkách
a zírám na ukazatele bílé a černé,
jsem kresbou od Eschera a nikdy už
z ní nevyjdu,
stále se loučím se sebou samou a
potkávám se znovu,
vklouznu do své kůže, překonám se,
ohlédnu se,
nahé kostry zvířat,
struktury svlečených kůží,
a vpředu (podobné?) formy

Jen málo mi záleží...

Napadá mě někdy všechno možné:
Jak napsal Kenneth Koch jednu báseň,
jak napsal The Circus a jak se ho
John Cage zeptal, kolik je mu let,
a jak „všechno, co jsem udělal,
proměnilo se v báseň“.

Dominique se mě včera zeptal, jaké věci
spojují mě, spojují nás, rumunské spisovatele.
Po čase mi někdo vynadá, že nehájím
národní specifičnost.

Když si čtu Kocha, jen málo mi záleží
na tom, že on je americký spisovatel,
jen málo mi záleží na tom, co jeho
spojuje s americkými spisovateli.

Jen málo mi záleží na tom, kdo říká:
„Ptala ses mě, jestli chci běžet, a já ti řekl ne
a šel jsem dál.“

Jen málo mi záleží na tom, jestli
to řekne Číňan, Afričan nebo Američan,
důležitější je, proč mě to dojíká, i když
jak se zdá, nic velkého neřekl.

A Pound k Harriet Monroe:

“Are you for American poetry or for poetry?”

Jsi pro rumunskou poezii nebo pro poezii?

Tak řekni!

Before / After 89

(2008)

B. Byla jsem mladá spisovatelka a nevydala jsem jedinou knížku. Být mladý v gerontokracii nebylo snadné. Zvlášť pro spisovatele. „Mladými spisovateli“ byli i někteří padesátníci. Znamenalo to, že můžu čekat. Až budu vydávat a všechno to ostatní. Dlouho a slušně. Forever young... A do té doby jsem byla něco jako velké dítě, které pokládají za infantilní a věčně ho odstrkují. Všichni ti předčasně zestárlí dědkové ze Systému. Tak to tenkrát chodilo... Ještě že jsem objevila Gombrowicze, jednu z mých mála opor. Jediné slovo: upupenie. A. Teď je rok 2008. Už nejsem právě to, čemu se říká mladý spisovatel. Nebýt dnes mladý a zejména mladý spisovatel není snadné. Mládí je dobrý odrazový můstek. Bez ohledu na to, jakou máš hodnotu. Tak to teď chodí... Objevili se předčasně zestárlí mladíci. Hrají si své vlastní hry v Systému. Gombrowicz je jednou z mých mála opor.

B. Příliš mladá, takže...

A. Ne dost mladá, takže...

B. Četla jsem tohle: „J'écris des vers, j'écris de la prose; je songe. / Je fais ce que je puis pour m'ôter du mensonge, / Du mal, de l'égoïsme et de l'erreur“. Nikdy jsem nebyla blázen do Victora Huga, ale tohle se mi líbilo, vypovídalo to i něco o mně.

A. Dávno už jsem V. H. nečetla. Ale i teď bych mohla říci: „J'écris des vers, j'écris de la prose; je songe. / Je fais ce que je puis pour m'ôter du mensonge, / Du mal, de l'égoïsme et de l'erreur“.

B. Lež kolem byla něco jednoduchého, snadno identifikovatelného. Stejně jako ničemnost. Jako hloupost. Jako oportunistus. Zvlášť když šlo o spisovatele.

A. Nic už není jednoduché. Lež je nejrůznějšího druhu a má neskutečně mnoho podob, některé sahají až na okraj spektra, ve kterém se zdá, že splývá s pravdou. Nejen lež už není jednoduchá. Ale i ničemnost, hloupost a oportunistus. Hlavně pokud jde o spisovatele.

B. Psala jsem literaturu s jistotou, že jen tak brzy nebudu moct publikovat. Neuměla jsem si představit své jméno na nějaké knize. Jednu z mála básní, které jsem poslala k zveřejnění před rokem 1990, nepustila baba cenzorka Clăticiová. Ta báseň se jmenovala Televizor. Rukopis byl po straně počmáraný otazníky. Hlavně u verše „opice a její opičák“. Baba si myslela, že tím myslím manžele Ceaușescovy. Na velký list papíru napsala patrně v rozhořčení: „Tohle má být poezie?“ Měla jsem malý, černobílý televizor značky Sport, na kterém jsem se dívala jen na Bulhary a bulharskou televizi chytala na primitivní anténu. Dívala jsem se na ně a nerozuměla jim ani slovo kromě „nula na nula“.

A. Píšu literaturu. Mám barevnou televizi. Dívala bych se na Bulhary i když bych nerozuměla ani slovo. Myslím, že by to tak bylo lepší. Nula na nula! Ale Bulhary už nechytá nikdo, ani se satelitní anténou! Není už žádná baba Clăticiová, která by se ptala, jestli to, co já píšu, je

poezie. Zato je tu pan Caliban, pro mne něco jako baba Clăticiová.

- B. Četla jsem do omrzení autory americké, anglické, francouzské, španělské, řecké, latinské i staré ruské. Nezajímalo mě nic z literatury sousedních komunistických zemí.
- A. Čtu míň, ale nejrůznější věci. Nejvíc mě zajímá literatura sousedních zemí, těch bývalých komunistických.
- B. Do zahraničí jsem se dostala jen jednou. Až do Ruse, v Bulharsku, když jsem byla malá. Nějakou dobu jsem byla přesvědčena, že člověka pustili do ciziny, jen když donášel estébákům. Zvlášť když šlo o spisovatele. Občas jsem se ptala sama sebe, jestli oni, ti cizinci ze Západu o nás vědí, jestli vědí, jak těžko nám je.
- A. Byla jsem pořád někde v zahraničí. Přestala jsem porovnávat jednotlivé země mezi sebou a všechny s Rumunskem. Občas se ptám, jak si dokážou poradit Korejci. Ti ze severu. Ptají se, jestli o nich víme? A jestli je nám to jedno? Mají také spisovatele, kteří cestují do... Zahraničí?
- B. Měla jsem spoustu času. Měla jsem i čas marnit čas. Byl jako voda, rozlehlá voda, ten čas, ve kterém jsem plavala. A pak, nikdy jsem nespěchala.
- A. Každý den potkávám jen lidi, kteří spěchají. Tvářím se taky, že pospíchám. Přetvařuju se. Mám ráda psaní a čtení, protože jsou pomalé.
- B. Psala jsem na psacím stroji, který strašně rachotil. Mně to nevadilo. Zahazovala jsem papír za papírem. Vyměňovala pásku. Bylo to těžké.
- A. Píšu na obrazovku počítače. A někdy při tom poslouchám hudbu na internetu. Mám k dispozici klávesu Delete. Tu mám nejradši. Je to snadné.
- B. Brala jsem do rukou knihy a párkrát je namátkou rozevřela. Když se mi líbily, tak jsem si je koupila. Málokdy jsem sáhla vedle. Obálky byly fádny. Jen název a jméno autora. Na její čtvrté straně nic.
- A. Knihy kupuji i dostávám. Spoustu knih. Na čtvrté straně obálky – citáty. Takové, které říkají čtenáři, jak je kniha výjimečná, že se prodala v neskutečně vysokém nákladu, do kolika jazyků byla přeložena a další věci. Také se tu dočtete, že někteří ji ani nechtějí dát z ruky. Pořád si „ty některé“ představuji s rukou přilepenou ke knize, kterou já asi nebudu nikdy číst. Stále víc se mi líbí knihy, které člověk dokáže dát z ruky. Aby se mohl zamyslet. Aby si je nechal na později. Aby se k nim vrátil.
- B. Lidé byli velice komplikovaní a svět byl příliš jednoduchý. A spisovatelé? Něco mezi oběma.
- A. Svět je příliš složitý a lidé příliš jednodušší. A spisovatelé? Něco mezi oběma.

Co je spisovatel?

(2002–2016)

„Co je spisovatel?“ zeptají se nás, tedy mě a Andrzeje (Stasiuka) v Lublinu. „Idiot,“ zasměje se Andrzej. Možná „VELKÝ idiot,“ řeknu zase já a najednou se oprostím od všech jiných formulací, které mě začaly napadat. Před námi seděla spousta mladých lidí. Vidím jejich tváře a ruce (ozvěna Gombrovicze).

A nevím, co chtěl Andrzej říct. (Žertoval hořce? Ironicky?) Myslím na Dostojevského Idiota. Na Myškina. Necítí se dobře na světě, mezi lidmi (dospělými), protože „se nevyzná“. Pokud si dobře vzpomínám, když v jednu chvíli mluví o tom, co znamená být pokládán za idiota, tak se právě chystá jet do Berlína. Já přijíždím z Berlína a za tři dny se tam vracím. V Lublinu si připomenu Idioterne Larse von Triera. Několik lidí, duševně naprosto zdravých, dostane nápad usadit se v domě na kraji jednoho městečka. Rozhodnou se, že budou ze sebe dělat „idioty“, že na čas opustí svůj oficiální život, ve kterém fungují proto..., že se „vyznají“. Chodí společně mezi lidi a tváří se, že se „nevyznají“. Některým to i vyjde. Ale ne všichni zajdou až do konce. Hra je hra, ale kam až je možné v ní zajít? Hra jim přinese všechno, co do té doby ztratili, protože se až příliš „vyznali“. Být „idiot“ znamená, že už nechceš dál „fungovat“.

Že už ne...

že už nespícháš, ať se cokoli děje, že už nemáš plno práce, ať se cokoli děje,

že už se nebráníš, ať se cokoli děje,

že už nebráníš místo, odkud pocházíš, ať se cokoli děje,

že už nezáleží na místě, odkud pocházíš, ať se cokoli děje,

že už si nelámeš hlavu s tím, kdo jsi pro druhé,

že necháš srdce, aby vědělo – že pro tebe,

že už ti nezáleží na místě, kam jdeš, ať je to cokoli,

že už nesrovnáváš místa, protože ve všech jsi cizinec, ať už se říká cokoli,

že se ti líbí být cizincem,

že se nenecháváš ochočit, zkonfiskovat

že nestojíš na straně nikoho a ničeho, ať se cokoli děje,

že nechceš, aby ti něco patřilo, ať by ti dávali cokoli,

že si připomínáš Ezru Pounda, který říkal, že

všechno, co nakonec zůstane, je to, co miluješ,

že dáváš pozor na „poruchy srdečního rytmu“,

že už nejsi ochoten bavit se s

kýmkoli, ať se cokoli děje,

o čemkoli, ať je to cokoli,

a že jsi někdy ochoten bavit se s

kýmkoli, ať se cokoli děje,

že jsi skutečným pánem svého prostoru a času,

že vidíš (že se vidíš) vytržen z

kontextu, osvobozen od kontextu,

že správně obnovíš kontext,
že už se nesměješ, když není čemu se smát,
že už nemluvíš, když není o čem mluvit,
že už nemlčíš, když není proč mlčet,
že ti nezáleží na jejich zdobné
sociální zbroji ze ztrouchnivělého dřeva,
že jsi obklopen přáteli, že na ně máš čas,
že začneš pozorovat vzduch kolem sebe jako v dětství,
a vzduch se bude plnit (jako v dětství) vším možným – obrazy z jiných světů,
že jsi pozorný na cokoli a kdekoli,
že se díváš i vnitřním zrakem
jako v dětství, abys vycítil lidi z dálky,
aby ses od nich vzdálil,
aby ses k nim opatrně blížil jako k ptákům,
jako k ptákům se musíš přibližovat k lidem,
že chodíš pomalu, opatrně do místa,
kde všichni zmateně pobíhají,
že spíš, když ostatní pracují,
že stojíš v lese na peroně a čekáš na metro,
na peroně jako teď v Delaunayovi, o půlnoci v Berlíně,
kdy les kolem je víc než les,
že se zeptáš někoho, zda ví, kdo je Delaunay,
a že mu řekneš „Škoda!“, když vidíš,
že neví, kdo je Delaunay,
anebo radši neřekneš nic, co je ti po tom?
že se ho zeptáš, jestli kdy viděl Gauiguinův obraz s názvem
„Odkud přicházíme? Co jsme? Kam jdeme?“
že se odtrhneš od těch, kdo mají buzolu,
že jim ponecháš Východ i Západ se všemi jejich významy,
že řekneš s myšlenkou na Pessou: „Ano, vesmír konečně existuje i v Rua dos Douradores. I
tady Bůh bdí, aby nám nikdy nescházela záhada toho, že jsme.“
Ano, vesmír konečně existuje i v ulici Heinricha Heina v Berlíně nebo na ulici Kanonia ve
Varšavě nebo na ulici Julese Micheleta v Bukurešti. I tady Bůh bdí, aby nám nikdy
nescházela záhada toho, že jsme.

Milý Andrzej,

Pamatuješ se ještě na naše setkání před šesti lety v Lublinu? Ještě si vzpomínáš, jak jsem odpověděla na otázku, „Co je spisovatel?“ a spojila nás se slovem „idiot“?

V roce 2002, když jsem se vrátila z Varšavy do Berlína, kde jsem měla strávit ještě měsíc z celkem dvou, řekl mi jeden přítel, Ernest W., že výrazu „idiotos“, které v řečtině označuje někoho, kdo něco prožívá s přesvědčením a často se dobrovolně izoluje – vtiskl poprvé

negativní smysl Paracelsus, A potom po čase, už ani nevím, jak k tomu došlo, jsem se bavila v kavárně s jednou překladatelkou o slovu idiot. Dostala jsem pak od ní zprávu, která zněla: „Už si přesně nepamatuji, proč jsme začali diskutovat o Dostojevského „idiotovi“, ale ověřila jsem si to, co jsem ti říkala. V ruštině, kterou ty znáš, se idiot (blbec), řekne právě tak, „idiot“ s přízvukem na druhém „i“.

Nevím, jestli ti to pomůže, ale mohla bys mi ještě říct, v jakém kontextu jsme u tak veselé snídani...“

Nemůžu si ověřit, jestli všechno, co mi ta slečna říkala, nebyly jen výmysly. Je divné, že si představovala, že já „znám“ ruštinu. U nás nikdo nechtěl znát ruštinu! Ty umíš rusky?

Milý Andrzej,

Přečetla jsem si, jak ses stal spisovatelem. V nakladatelství mě poprosili, abych napsala do jedné předmluvy něco o tvé knize. Možná ti to někdo jednou přeloží. Slyšela jsem, že o tom, jak ses stal spisovatelem, napsal Jáchym Topol. Kdysi jsem se s ním setkala v Amsterdamu.

Přemýšlela jsem, jak bych já sama asi napsala o tom, jak jsem se stala spisovatelkou. Možná proto, že jsem si uvědomila, že mluvení je něco velice divného, velice složitého, velice umělého, nelidského (i když se říká, že právě řečí se lišíme od zvířat). Od malička mě zajímala právě promluva. Dříve, než jsem něco řekla, skládala jsem si v duchu věty a pak je mnohokrát předělávala. Měla jsem řadu možností, někdy protikladných. A poslouchala jsem to, co říkám, jako by to byl cizí předmět, dým, který se rychle rozptýlil a změnil původní podobu.

Před vlastním psaním píšou jen tak, i když jsem si předepsala, jak to nenapišu – se složitě pokroucenou syntaxí a s větami, které nedotáhnu do konce. Pak následuje rozsekávání slov a věcí, jejich věčné přehazování. Nekonečná escherovská Eschernita. Honí se mi hlavou hodně věcí a chtěla bych si v nich udělat „pořádek“ (tedy přemístit sem a tam) slovo za slovem. Když si člověk neudělá „pořádek“, nedokáže nic najít a zapomene na věci, skrývají se jedna pod druhou a některé jedna v druhé. Když jsem byla malá, maminka mě nutila, abych pokaždé na konci týdne udělala pořádek ve skříních. Neměla jsem to ráda, byla to strašná otrava, ale měla jsem radost, kdykoli jsem našla stejné, povědomé věci, které se neustále objevovaly na povrchu jako věčné překvapení z něčeho známého! Například v mamčině bílém kulatém kloboučku, směšném jako nočník, kloboučku, který jsem na ní nikdy neviděla – jen na jedné fotografii – byl váček a v něm část naší historie, o které se ve škole nemluvalo: Dvě stříbrné mince, jedna s portrétem krále Carola, druhá s portrétem krále Michala. A ještě tam byl náramek s mnoha mincemi s Carolem. V druhém váčku byl zlatý prsten s rubínem od mého dědečka, kterého zavraždili za zvláštních historických okolností, jak se říká. Zmizel ze života mého otce, když mu bylo pouhých šest let, ale já se to měla dozvědět až po třiceti letech. A pak tam byl ještě jeden zlatý prsten, také s rubínem, který vypadal jako dědečkův, ale v dámském provedení. Prsten našla maminka na zemi. Nikdy ho nenosila. Pořádek ve skříních jsem dělala nerada, ale zato se mi líbilo dělat si pořádek v hlavě. Když jsem si četla a maminka si myslela, že se učím do školy, dělala jsem si ve skutečnosti pořádek v hlavě. Někdy jsem přitom vycházela ze slov nějaké knížky. Mluvila jsem sama se sebou prostřednictvím knihy, jak se říká. Nezajímalo mě doopravdy, co se v ní odehrává. Líbily se mi knihy, které mi dávaly dar

navázat spojení se sebou samou, s tím světem, podobným hroznu, podobným hustému listoví v neustálém pohybu. Když člověk dělá pořádek, musí některé věci vyházet, přerovnat, pro staré najít jiné využití, dát jim jiný smysl. Psaní je svým způsobem pořádek, který si dělám v hlavě a vůbec se nepodobá pořádku ve skříni. Věci neurovnáváme, ale věčně... přehazujeme.

Milý Andrzeji,

Čtu si o tom, jak si dokážeš poradit ty, jako spisovatel z Východu v cizině. Vidím, že se ti to daří. Občas si dáš whisky. Mrzí mě, že nepiju. Viděla jsem, že i ty chodíš na nádraží, abys viděl lidi, abys cítil, že svět je normální. Normální? Je to boj. Někde jsem četla, že i Dubravka Ugrešić chodila na nádraží, když emigrovala do své první země, do Berlína! Spisovatel v cizině s celou svou vlastní cizinou! Když jsem vyjela za Železnou oponu, viděla, jsem, jak to chodí. Jedni se divili, že jsem normální člověk, když přicházím z bývalé komunistické zóny. Že vím dost věcí o světě a o literatuře. Je to tíísnnivééé! V žádné knize jsem se nesetkala s podobným pocitem stísněnosti s jedinou výjimkou: Ta výjimka se jmenuje Julio Cortazar.

Ve své knize Nebe peklo ráj říká: „Chlapec z Anglie je skutečně Sidneyho sonet, monology Portii. A já, já který je tak miluji, já, který je tak dobře znám, jsem jen tou hrstkou básní a románů, jsem jen zajatec, mazaný el gaucho, zvonek jestřába, Erdosain.“ Už nepojedu tam, kde nemůžu mluvit o sobě, kde jsem jen exponentem / exponátem jakési země, říkala jsem si. Ne jakési země, ale jedné z těch, o kterých oni vědí jen to, co chtějí vědět. Už nepojedu tam, kde nejsem ani tou hrstkou básní, vězněm, vetřelcem gauchem, sběračem jahod, feťákem. Spisovatelé z Východu! Četla jsem, že Slavenka Drakulić odjela v sedmdesátých letech sbírat jahody nebo něco takového. Připomíná mi Mariuse Ivaškevičiuse, o kterém jsem se dozvěděla od Moniky, říkala, že jeho psaní se podobá tomu, jak píšu já. Jak moc ráda bych si ho přečetla! Narazila jsem na jeden jeho text v nějakém časopise, říkal, že byl někde na sběru snad jahod? Ve Švédsku v devadesátých letech. Já jsem nebyla na sběru jahod, ale sklízela jsem hrozny, mrkev, brambory na zmrzlých polích naší vlasti, když jsem byla malá a pak studentka.

Thomas Mann řekl v roce 1938 „Wo Ich bin, ist die deutsche Kultur“. Měl bys odvalu říct, že tam kde jsi ty, je polská kultura? Polská kultura, snad něco znamená v cizině. Rumunská kultura neznámá v cizině zatím skoro nic. Záležitost politická (nejen literární).

Milý Andrzeji,

Ani nevím, proč píšu tyhle věci právě tobě a myslím si, že to nikdy ani nebudeš číst. Tím líp! Dozvěděl by ses, jak jsme odlišní. Ty se svými cestami, já naopak. Víš, já vůbec nerada někam jezdím jako spisovatelka, člověk musí téměř pořád mluvit na podiu o něčem jiném než o sobě. V cizině není člověk z Východu nikdy sám. Gratuluju, že se tomu dokážeš ubránit! (Četla jsem Džermanii!) Víš, Olga mi jednou v Amsterdamu řekla, že důležité je být v pohybu, že pak se dějí věci. Napsala o tom knihu s názvem Běguni. Ty a Olga jste jako běguni. Líbíte se mi odtud z mého úkrytu s knihami, mezi kterými jsou i vaše. I já jsem běgun. Pokojový!

Milý Andrzeji,

Zmiňovala jsem se o tom, jak píše Cortazar o Lezamu Limovi. Jen bych dodala: „Jako mnoho

dalších kubánských básníků a umělců cítí povinnost žít a pracovat v izolaci, o níž se nedá říct nic jiného, než že je z toho zle a cítíš hanbu. Samozřejmě že je důležité zablokovat totalitární komunismus. Paradiso? Ani ten, kdo si zaslouží nosit toto jméno nemůže přijít z takového pekla.“ I my jsme byli kubánští spisovatelé! Podivná izolace. Izolovali nás. Byli jsme izolováni. Člověku je z toho zle a cítí hanbu.

Milý Andrzej,

Jako vždy, když jedu do ciziny, poohlížím se po nějakém andělu pro vás. Mám jednoho modrého, skleněného z Maďarska a jednoho malého keramického ze Slovenska. Naposledy jsem byla v Berlíně a v jednom obchodu se starožitnostmi jsem viděla kovové prasátko velikosti vrabce. Prasátko mělo křídla jako prasátka na obálce jednoho alba Pink Floyd. Já tvrdím, že je to anděl. Z Paříže mám malovanou pohlednici, na které stojí Ange travail dur. Také mám rumunského andělka z kukuřičného šustí. Je lehký, je hezký, jako z papíru. „Kdybych měl vymyslet znak pro Střední Evropu, umístil bych do jedné jeho poloviny pološero a do druhé poušť,“ píšeš někde. Já bych tam dala anděla. Myslím, že toho rumunského, jako z papíru. Lehce šustí, když venku fouká vítr. Šustí jako... Odradek. Východní anděl je Odradek.

Víš, slyšela jsem, že Peter Esterhazy oslovuje své přátele slovem „anděli“.

A v jedné jeho knize jsem našla: „Oba andělé seděli bez hnutí v automobilu Lada, vyráběném v Sovětském svazu ve staré licenci Fiatu. Jednoho jsem našel i kdesi v jedné Huellově knize. I Herta v Cestujícím na jedné noze, připomíná jakési „zmatené anděly“ („zwielichtige Engel“) I Maďar Zsigmond Móricz v Být dobrý až do smrti. Vzpomínám si i na anděla Alfreda z Muzea bezpodmínečné kapitulace. O dalším ti napíšu příště.

Milý Andrzej,

Ještě si vzpomínáš, jak jsi mi před dvěma lety řekl, že odjíždíš do Mongolska? Řekla jsem ti, ať mě vezmete taky s sebou. Divil ses, že já chci do Mongolska. Řekl jsi „dobře, tak pojedeme“. Ale nemyslím si, že jsi mě bral vážně. Byli jste v Mongolsku beze mne?

Milý Andrzej,

Co dělají tví přátelé? Ten, co říkal: „Zajímaly nás myšlenky, ne věci.“? Jak se vede Fantomasovi a Krosbimu? A co Filip, Jacus, Majeran, Napior, se kterými se dalo až do rána diskutovat o poezii a malířství? A Ostas, který recitoval Hrozny hněvu a plakal, a Pluszowy, který tě nutil číst Locus Solus Raymonda Roussela? Přečetl sis ho?

Milý Andrzej,

Ted' sedím ve vlaku. Je prosinec roku 2014. On the road jako ty. Kolik věcí je vidět a slyšet, když je člověk On the road. Máte pravdu, ty a Olga, vy, nomádi, říkám já, která vedu sedavý život. Podívej, před pěti minutami na nádraží v Predealu vešla do jídelního vozu parta old-boys, všichni více či méně v náladě, pod parou. Ti čtyři naproti mně mluví o revoluci, o střelbě, o letadlech, o Rusech a Securitate, o Sasech, kteří odešli ze země, a jaká je to ztráta. Mohla bych to přepsat slovo od slova. Je to zajímavé. Na vedlejším sedadle sedí paní, od které jsem právě

koupila andělíčka uháčkovaného z bílé příze. Někde za Ploiești začala pracovat s háčkem. Nejdřív udělala kuličku. Potom šatičky a já si uvědomila, že to bude andílek. Pak udělala zlatý lem, trochu se jí nepovedl, a pak obháčkovala i křídla. Když skončila, zeptala jsem se jí, jestli by mi andělíčka neprodala. A pročpak ne? Proto je přece háčkuje. Právě jede z Bukurešti, kde toho od ní koupili spoustu. Tak se i stalo. Andílka mám v kabelce. Pak jsem se jí zeptala, jestli by mi uháčkovala ještě jednoho, ale celého bílého. Záleží na tom, kde vystupujete. V Codlei? Trvá to asi hodinu, řekla. Pokusím se. Blížíme se k Brašovu, kde vystupuje ta parta old-boys. Paní už uháčkovala hlavičku a pustila se do šatiček. Padesáti-, šedesátiletí kluci mluví o Timișoara. Nějaký Francouz přede mnou si čte v knížce, která má naučit rumunsky cizince na cestách. Andělíci té paní jsou teď u mne doma, postavila jsem je na policičku vedle tvých knih. Ten celý bílý je pro vás.

Milý Andrzej,

Je rok 2019. Od chvíle, kdy jsem ti začala psát první dopis, uplynulo...15 let. Jen pár let. A od chvíle, kdy jsem koupila ve vlaku toho andělíčka, 5 let. Musím ti říct, že tady, odkud ti píšu, jediné květiny, které vykvetly, jsou pomněnky. Jak jim asi říkáte vy v polštině? Niezapominajka?